

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN
SURAT.

Manuscripts Library

S.D.P.B.

Coll. No. 867

Title Gīṭāntha - bodhini

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No. : 867. Subject : Puranic lit.

Title : Gitantha-bodhini

Author : Vamana Scribe : —

Date of the work : — Date of the Ms. : —

Place of the work : — Place of the Ms. : —

Size : 9.3" by 6.3" Extent : 17 foll.

Language : Sanskrit Script : Devanagari

Remarks : —

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामन॥ ॥बुद्धीहुनीकर्मनीचपूर्वाध्यायावदेहरी॥त
 रिकांयोजिसीयुत्थीं ह्यणतायेथअर्जुन॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥अर्जुनउवाच॥
 व्यायसीचेत्कर्मणस्तेमताबुद्धिर्जनार्दन॥ तत्किंकर्मणिघोरेमानियोजय
 सिकेशव॥१॥ ॥सम०॥ ॥कर्माहुनीबुद्धिथोरतुजवादेजनार्दना॥ तरिकां
 घोरकर्मियायोजिसीमजकेशव॥१॥ ॥आर्या॥ ॥हेकेशवातुलाहीकर्माहुनि
 बुद्धिभासतीथोर॥ तरिकांजनार्दनामजकरवीसीकर्महैमहाघोर॥१॥ ॥दोहरा
 बुद्धीभलीहैकरमतेंकृष्णकहीतुमजोय॥ करमप्रयानकतैंकल्योकेसेडारतथोय॥
 १॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जनह्यणेकृष्णनाथा॥ कर्माहुनज्ञानश्रेष्ठअसतां॥ अघोर
 कर्मिकांअनंता॥ प्रवर्तवितौसिमज॥१॥ ॥अभंग॥ ॥पार्थवदेवास्तदेवा॥ प्र
 श्वआमुचाऐकावा॥१॥ कर्मागढीबुद्धीहोय॥ ऐसासांगतांप्रस्ताव॥२॥ तरिंघोरक-
 र्मायिया॥ जनार्दनाघालावया॥३॥ चिंतैपासनीकेशवें॥ तुकाह्यणेजीसोडावें॥४॥
 ॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥व्यामिश्रेणैववाक्येनबुद्धिर्मोहयसीवमे॥ तदेकंवद
 निश्चित्ययेनश्रेयोऽहमाप्नुयाम्॥२॥ ॥सम०॥ ॥व्यामिश्रवाक्यैबुद्धीने-

करिसीमोहिल्यांपरी॥ एकनेमुनितेंसांगपावेंमीश्रेयज्यास्तव॥२॥ ॥आर्या॥ ॥
 संदिग्धबोलसीकांबुदिसजोठकविणारत्यावाणी॥ पावेंमीश्रेयअसीनिश्चितमज
 सागएकतूवाणी॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥वचनसुनेसंदेहकेमोबुद्धिहैभयभीत॥नि
 श्रेयकरीएकेकहोलत्योमुक्तिज्याभात॥२॥ ॥ओवी॥ ॥मिश्रितवाक्येंयेणे॥
 भुलविसीमाझीअंतःकरणें॥ तरींयेकनिश्चयतीज्याणें॥ श्रेयपाविजेल॥२॥ ॥
 अभंग॥ ॥यामिश्रितउत्तरा॥ ऐकोनिखेदअंतरा॥१॥ बुद्धिस्थितिभावावली॥ वृ
 त्तिशौर्याचीलाजली॥२॥ एकपंथनिवडून॥ सांगजयांतकल्याण॥३॥ श्रेयपावेजया
 स्तव॥ तुकयाभयेनेणेंजीव॥४॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥लो
 केऽस्मिन्निदिविधानिष्ठापुराप्रोक्तामयाऽनघ॥ ज्ञानयोगेनसांख्यानांकर्मयो
 गेनयोगिनाम्॥३॥ ॥सम०॥ ॥यालोकींदोंपरीनिष्ठापूर्वीजेम्यानिरोपिली॥
 ज्ञानयोगेचिसांख्यालासत्कर्मैकर्मयोगियाम्॥३॥ ॥आर्या॥ ॥लोकींदिविधा
 निष्ठासांगितलीनिश्चितार्थमीवहुनी॥ कर्मजेल्याकर्मज्ञान्यासीज्ञानयोगहेदोनीं॥
 ३॥ ॥दोहरा॥ ॥निष्ठाजोद्वयजातकीपहिलीकहीबनाय॥ सिद्धनकोग्यानभलोक-

र्मनिकर्मवताय॥३॥ ॥ओवी॥ ॥दोप्रकारचीनिष्ठा॥ पूर्वीसांगितलीभारता॥
 सांख्यमतीज्ञानदाता॥ योगियासकर्मयोगबोलिने॥३॥ ॥अभंग॥ ॥हांसोनि
 बोलेराधाप्रिय॥ हेकोतेयाअवधारी॥१॥ निष्ठादिविधयालोकीं॥ पूर्वीअसेकींबोलि
 ली॥२॥ ज्ञानयोगेचिसांख्याला॥ असेकेलानिश्चयो॥३॥ सत्कर्मैकर्मयोगी॥ तुकाभो
 गिजेसरु॥४॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥नकर्मणामनारंभान्नैकर्म्यपुरुषोऽश्रुते॥
 नचसन्न्यसनादेवसिद्धिसमधिगच्छति॥४॥ ॥सम०॥ ॥जेकर्मातीतत
 त्सिद्धीनकर्मैकेलियाविण॥ कर्मसंन्यासमात्रेंचिनत्यासिद्धीसपावतो॥४॥ आ०
 नैकर्म्यतो नपावेकर्माचाजोकराअनारंभ॥ केवळसंन्यासानेंपुरुषासनमुक्तिचास
 मारंभ॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥करमबिनाकिन्हेपुरुषग्यानलहेनहिकोय॥ कियेस
 बनाससंन्यासकोंदोऊमुगतनहोय॥४॥ ॥ओवी॥ ॥जेकर्मारंभनकरिती॥
 तेपुरुषमोक्षनपावती॥ कर्मेंउगींचत्यजिती॥ तयांसिसिद्धीनाही॥४॥ अभंग
 जेकाकर्मातीत॥ सिद्धप्राप्तचोरवट॥१॥ परिकर्मकेल्यावीण॥ कोणसीणमुकला॥२॥
 कर्मसंन्यासमात्रें॥ सिद्धीवग्नैनपाहे॥३॥ ययालागींतुकावाणी॥ हेनिशाणीकर्माची

॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥नहिकश्चित्क्षणमपि जातु तिष्ठत्यकर्मकृत्॥ कार्यते
 त्ववशः कर्म सर्वः प्रकृतिजैर्गुणैः॥५॥ ॥सम०॥ ॥कर्मकेल्याविणेंकोणीकधी
 हीक्षणहीनसे॥ दादूनिकरवितीकर्मैसर्वप्रकृतिचेगुण॥५॥ ॥आर्या॥ ॥कर्मो
 विणकोणीहीक्षणभरिपार्थानराहतांअवश॥ करितोकर्मसदाहीप्रकृतिगुणाला
 गिहोउनीवश्य॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥करमकियेबिनछिन्नकहूरहेनकोउजंत॥वि
 बसमयेकरमनकरोबांधोमायातंत॥५॥ ॥ओवी॥ ॥कोणहीकर्महीननसती
 क्षणयेककर्मैसांडिती॥ दादूनियांकर्मकरविती॥ प्रकृतीचेगुणजाण॥५॥ अभंग
 अहोकर्मकेल्यावीण॥ वागेकोणपृथ्वीस॥१॥ येकपळनठरेकधी॥ कर्मसंधीवांचु-
 नी॥२॥ हटेछदेकरविती॥ कर्मप्रकृतीयागुणे॥३॥ तुकाहणैकर्मतीत॥ त्याअनंत
 मानिना॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥कर्मैन्द्रियाणिसंयम्यय आस्ते मनसा स्मर-
 न्॥ इन्द्रियार्थान्विमूढात्मा मिथ्याचारः स उच्यते॥६॥ ॥सम०॥ ॥कर्मैद्रि-
 येंआवरोनीमनींविषयचिंतितो॥ नेत्रलावीबसेमूढतोदंभाचारबोलिजे॥६॥ ॥
 आर्या॥ ॥कर्मैद्रियांसिदमुनीविषयस्मरतोमनामधेमूढ॥ हणतीत्यातेंज्ञानीमि

थ्याचारीसदामहामूढ॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥करमबिंद्रियनरोकिंकेंमनविरवय
 नकोंध्यान॥ कपटीमूरखहैबडेताकोदंभोजान॥६॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मैद्रियांतें
 दंडा॥ मनकल्पनानसंडी॥ तयानाहांविषयांचीसांडो॥ हणोनिमूर्खहणावें॥६॥
 अभंग॥ ॥कर्मैद्रियाअनिवारा॥ तोपसाराआवरुनी॥१॥ मनींचिंतीविषयास॥ क-
 र्मसंन्याससाधुनी॥२॥ डोंकेझांकीमूढबसे॥ मिथ्यादिसेदंभतो॥३॥ तुकाविनविनो-
 संता॥ ऐसीवार्ताज्जनाट॥४॥६॥ ॥श्लोक॥ ॥यस्त्विन्द्रियाणि मनसानिय-
 म्यारभतेऽर्जुन॥ कर्मैन्द्रियैः कर्मयोगमसक्तः स विशिष्यते॥७॥ ॥सम०॥
 अर्जुनाइंद्रियांतेंजोमनेंकरुनआवरी॥ कर्मैद्रियेंकर्मयोगकरीनिष्कामथोरतो॥७॥
 आर्या॥ ॥तोचिविशिष्टहिपार्थांतःकरणेंदमोनियांकरणें॥ कर्मैद्रियेंचिज्या
 लात्यागुनिआसक्तिकर्मतेंकरणें॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥मनराखेबिंद्रियेंनकछुक
 र्मनरचाय॥ फलअभिलाखकोतजेवातेंयहअधिकाय॥७॥ ॥ओवी॥ ॥इ-
 द्रियांदमनकरीस्वभावी॥ इंद्रियांहातींकर्मकरवी॥ कर्मफळाचीआशानधरावी
 तोचिथ्रैष्ठहणिजेअर्जुना॥७॥ ॥अभंग॥ ॥अरेपार्थाइंद्रियाला॥ मनेंत्याला

आवरी॥१॥ कर्मद्रिष्टीकर्मयोग॥ करानिःसंगथोरतो॥२॥ निष्कामाचेजेभजनै॥
 तुकाह्मणेविश्वांती॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥नियतंकुरुकर्मत्वंकर्मज्यायोत्यकर्म
 णः॥ शरीरयात्रापिचतेनप्रसित्येदकर्मणः॥८॥ ॥सम०॥ ॥कर्मत्यागा-
 हुनीकर्मश्रेष्ठतैर्नित्यतूंकरी॥ देहनिर्वाह हीनूज्ञानघडेकर्मटाकितां॥८॥ आर्या
 कर्मबरेनअकर्मस्वीकारीकर्मअवशमात्राहो॥ कर्मत्यजितांपार्थानचलेक्षणभर
 शरीरयात्राहो॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥अनकरणोतेकरमहैभलेसकृतकरोमीत॥
 बिनकिन्हेतेकरमकोंदेहजवहेनीत॥८॥ ॥ओवी॥ ॥वर्णाश्रमकर्मकरी॥
 कर्मश्रेष्ठहोअवधारी॥ नकरितांकर्मत्यजिसीजरी॥ देहअवसानांसिद्धिनाहो॥८॥
 अभंग॥ ॥कर्मत्यागाहुनीकर्म॥ श्रेष्ठावर्ममानते॥१॥ तैतूंकरीविचक्षणा॥ अं
 तःकर्णाजेशब्दी॥२॥ देहनिर्वाहकाळजी॥ नलगेमाझीमीजाणे॥३॥ कर्मसोडलि
 यारवोटें॥ मगउफराटेंबांधिल॥४॥ तुकाह्मणेंजगांखंती॥ कर्माहातींनपडावें॥५॥
 ॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्रलोकोऽयंकर्मबंधनः॥ तदर्थं
 कर्मकौंतेयमुक्तसंगसमाचर॥९॥ ॥सम०॥ ॥विष्णुप्रीत्यर्थजेकर्मत्या

विणेंसर्वबंधकें॥ तत्प्रीत्यर्थहिकोंतेयासंगटाकूनिआचरे॥९॥ ॥आर्या॥ ॥
 यज्ञार्थाविणकरितांकोंतेयाकर्मतेजनाबाधी॥ निःसंगकर्महरिच्याप्रीत्यर्थकराव
 याअसोबाधी॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥जग्यनबिनजेकरमजोजगबंधनतेंहोत॥ ति
 हींकाजकरमनतजोमेढिफलनकोगोत॥९॥ ओवी॥ ॥यज्ञविष्णुऐसीश्रुती
 ॥तयावेगळेंकर्मअन्यत्रअर्पितांबद्धहोती॥ ह्मणूनिकोंतेयातत्प्रीत्यर्थदेती॥ फळ
 टाकूनिआचरेतू॥९॥ ॥अभंग॥ ॥देवपितृयज्ञ॥ जेवेदज्ञजाणती॥१॥ यावी
 णमिथ्याघेर॥ नेदीथारपरलोकीं॥२॥ संगत्यागेत्याप्रीत्यर्थ॥ घेपरमार्थकरतळीं॥
 ॥३॥ माझीप्राप्ताजयामाझी॥ तुकाआजीपावला॥९॥ ॥श्लोक॥ सहयज्ञाः
 प्रजाःसृष्ट्वापुरोवाचप्रजापतिः॥ अनेनप्रसविष्यध्वमेषवोऽस्त्वष्टकाम
 धुक॥१०॥ ॥सम०॥ ॥प्रजायज्ञासवेंब्रह्मापूर्वीनिर्मुनिबोलिला॥ कींयाय-
 जींवृद्धिपावातुमचीकामधेनुहा॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥यज्ञासहजननिर्मुनिबोले
 विधित्यासहेंअसेस्पष्ट॥ यज्ञेंप्रसवातुहोतुमचापुरवीलकामहाइष्ट॥१०॥ दोहरा
 जग्यसहितरचोजगनकोंकहिविधाताबात॥ उदेनिहांरोजग्यतेकामधेनुयहतात॥

१०॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ब्रह्मयानेयज्ञआणिमृष्टीकेली ॥ मग आशीर्वादाचीं उत्तरेचो
 लिलीं ॥ यज्ञकामधेनुदुहिली ॥ भक्तांस्तव ॥ १०॥ ॥ अभंग ॥ ॥ प्रजायज्ञासंगे-
 विधि ॥ पूर्वबुद्धिप्रेरितं ॥ १॥ जे निर्माण जाले लोक ॥ त्यांस शोक न सावा ॥ २॥ कीं या स-
 र्वे पावा वृद्धि ॥ कामसिद्धि येनुवा ॥ ३॥ तुका ह्मणे आशीर्वाद ॥ भवस्वेदवारकू ॥ ४॥
 ॥ १०॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ देवान्भावयताः नेन ते देवाभावयंतु वः ॥ परस्परं
 भावयंतः श्रेयः परमवाप्स्यथ ॥ ११॥ ॥ सम ॥ ॥ भजा देवा स या य
 जे देव देती फळे तु ह्यां ॥ अन्योन्यभजतां ऐसें पावाल श्रेय उत्तम ॥ ११॥ आर्या
 यज्ञे देवा सितु ह्या देव तु ह्याला परस्परें भावा ॥ अन्योन्यभावनेनें पावाल श्रेय धरुनि
 यां भावा ॥ ११॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जग्य करी देव ज जो देव ब्रह्म फल देत ॥ बुद्धि पर
 स्परय उं करे मन वांछित फल लेत ॥ ११॥ ॥ ओवी ॥ ॥ तु ह्यां देवा ते भावे पूजा ॥ ते
 प्रसन्न होती सहजा ॥ परस्परें तुम चिया भावे काजा ॥ श्रेय देतील ॥ ११॥ अभंग
 देवा भजा या अध्वरें ॥ फळ रवरें देतील १॥ तु ह्याला भविजाणावा ॥ नित्य भावा नूत
 न ॥ २॥ अन्योन्यभजतां ऐसें ॥ फळ अनायासें श्रेयाचें ॥ ३॥ तुका वदे धर्म यज्ञीं ॥

सात्यकृष्ण असावे ॥ ४॥ ११॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ इष्टान्भोगान्निवो देवादास्यं
 ते यज्ञभाविताः ॥ तैर्दत्तानप्रदायैभ्यो यो भुंक्ते स्तेन एव सः ॥ १२॥ सम०
 इष्टभोग तु ह्या देती यज्ञे जे देव पूजिले ॥ देवीं दिलें ते देवांला न देतां स्वायचोर तो ॥ १२॥
 आर्या ॥ ॥ यज्ञीं भावित कर ते देति तु ह्या इष्टभोग ते थोर ॥ देवीं जें दिधलें तें त्या-
 सिन देतां चिखाय तो चोर ॥ १२॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ इष्टभोग कुंदेत हे देव ज जे ते मी
 त ॥ विन पुजे जोले त हे सोय चोर की नीत ॥ १२॥ ॥ ओवी ॥ ॥ इष्टभावे करुनी
 यज्ञ मुखें समर्पेनी ॥ तो देव अंगिकारुनी ॥ फल देत कल्पनेचें ॥ १२॥ अभंग
 इष्टभोग देती तु ह्या ॥ ऐसा महिमा देवांचा ॥ १॥ यज्ञ देव पुजिली या ॥ तुमची क्रिया सफ
 ळ ॥ २॥ देवीं दिलें ते देवांस ॥ नेदीतामस चोर तो ॥ ३॥ तुका ह्मणे आत्म पोदा ॥ दोरता
 टाच घळीत ॥ ४॥ १२॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यज्ञशिष्टाशिनः संतो मुच्यंते स
 र्वकिल्बिषैः ॥ भुंजंते ते त्वघं पापा ये पचंत्यात्मकारणात् ॥ १३॥ सम०
 यज्ञाचें शेष खाणारे ना शिती सर्व पातकें ॥ पापी पाप चिते खाती रां धिती स्वनिमित्त जे
 ॥ १३॥ ॥ आर्या ॥ ॥ निर्दोष सर्वथा ते सेविति जे नित्य यज्ञ अवशिष्टा ॥ भक्षिति

केवळ अघतेयज्ञाविणभक्षितीअतीमिष्ट॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥जग्यशेषजोस्वा
 तहैपापनडारतधोय॥जग्यचिनाजोस्वातहैअधरझूलतसोय॥१३॥ ओवी
 यज्ञशेषजेभक्षिती॥त्यांचीपातकेंजाती॥उदरार्थपशुभक्षिती॥पापभोगितोदेख॥
 ॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥यज्ञाचेंशेषखाणारे॥पापहारेदर्शने॥१॥आत्मोदरासा
 ठीनेम॥तोअधर्मव्यापारू॥२॥पापीपापचितेखाती॥जेरांधितीस्वेच्छेने॥३॥तु
 काह्मणेंरोगीजैसे॥घेउंवेसेपथ्यासी॥४॥१३ ॥श्लोक॥ ॥अन्नाद्भवति
 भूतानिपर्जन्यादन्नसंभवः॥यज्ञाद्भवतिपर्जन्योयज्ञःकर्मसमुद्भवः॥
 ॥१४॥ ॥सम०॥ ॥भूतेंअन्नरसेंहोतींअन्नपर्जन्यवृष्टिने॥यज्ञेंकरुनिपर्ज
 न्ययज्ञकर्मैकरूनियां॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥अन्नापासुनिभूतेंपर्जन्यापासु
 नीचतेंअन्न॥ऋतुपासुनिपर्जन्यऋतुतोकर्माहुनीनसेभिन्न॥१४॥ ॥दोहरा
 जीवअन्नतेहोतहैअन्नमेहुतेंहोय॥मेघजग्यतेहोतहैजग्यकरमतेजोय॥१४॥
 ओवी॥ ॥अन्नापासूनिभूतेंहोतीं॥धान्येपर्जन्येनिपजतीं॥पर्जन्ययज्ञाचें
 निरुहतीं॥यज्ञकर्मापासुनी॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥भूतेंअन्नरसेंहोतीं॥अ

गी०

न्नोत्पत्तिपर्जन्ये॥१॥यज्ञेंकरोनिपर्जन्य॥लोकींमान्यजोतिहीं॥२॥यज्ञकर्मापासु
 नियां॥वर्मतुकयाठावकें॥३॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥कर्मब्रह्मोद्भवविद्विब्रह्मा
 क्षरसमुद्भवं॥तस्मात्सर्वगतं ब्रह्मनित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितम्॥१५॥ सम०
 वेदापासोनियांकर्मवेदअक्षरसंभव॥तस्मात्तेसर्वगतहीसदायज्ञींप्रतिष्ठित॥१५॥
 आर्या॥ ॥कर्मब्रह्मजतेंहीअक्षरभवजाणिजेतसमयज्ञीं॥सर्वगतब्रह्महिजेप्र
 तिष्ठितसेसंदेवतेयज्ञीं॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥करमजेंउपजतवेदतेंवेदब्रह्मते
 मान॥ब्रह्मजोसतसबुनमेंताहिजग्यकरितान॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मब्रह्म
 यापासोनी॥ब्रह्मअक्षराहुनी॥याकारणेंब्रह्माअजुनी॥नित्यकर्मकरित॥१५॥
 अभंग॥ ॥वेदापासुनियांकर्म॥उघडवर्मकळतें॥१॥वेदअक्षरसंभव॥वास्तुदे
 वबोलती॥२॥तस्मात्सर्वगतही॥श्रुतिग्वहीसाधका॥३॥प्रतिष्ठितयज्ञींसदा॥
 तुकयाछंदापालक॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥एवंप्रवर्तितंचक्रंनानुवर्तयती
 ह्यः॥अघायुरिंद्रियारामोमोघंपार्थसजीवति॥१६॥ ॥सम०॥ ॥असेंव
 तेविलेचक्रलोकींजोकांनवर्तवी॥वृथातोपापआयुष्यइंद्रियांसक्तजोति॥१६॥

अ०

३

आर्या ॥ ॥ एवं परंपरागत जो कोणी हानचालवी बोध ॥ इंद्रियनिरत अपाययुक्त्याचं
 आयुष्यसर्वथा मोघ ॥ १६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ वेदबताये करमजेन करत जो कोय
 ॥ पापी बिंदिवसभये जन्मरहत जरवोय ॥ १६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ब्रह्मचक्राप्रतिष्ठ
 ले ॥ तेजन्मपावो निभले ॥ न संपादिलें तें पापी जन्मले ॥ भूमिभार होवो निया ॥ १६ ॥
 अभंग ॥ ॥ ऐसे वर्तविलें चक्र ॥ कर्मसूत्रयज्ञाचें ॥ १ ॥ लोकीं न वर्तवी जो का ॥
 व्यर्थ असकायातिचा ॥ २ ॥ रथा आयुष्यपातकी ॥ इंद्रियमुखी घालितु ॥ ३ ॥ तुका
 ह्मणे वायां भ्रष्ट ॥ केले कष्ट निर्फळ ॥ ४ ॥ १६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यस्वात्मरति
 रेव स्यादात्मतृप्तश्च मानवः ॥ आत्मन्येव च संतुष्टस्तस्य कार्ये न विद्यते ॥
 सम ॥ ॥ आत्मत्वीं च जयाप्रीति आत्मलाभे चित्तसजो ॥ जो आत्मत्वीं च संतुष्ट-
 त्याला कर्तव्य हे नसे ॥ १७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ आत्मरत आत्मतृप्त क्षत्रियवर्या ज-
 गामधीं आर्य ॥ जो आत्मतृप्त पार्थानाहीं त्याला गिकोण तें कार्य ॥ १६ ॥ दोहरा
 आत्मसों संतुष्ट जे आत्मसों रत होय ॥ तृप्त जे आत्मसों रत होय तो ताहि न करणे
 कोय ॥ १७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ आत्मत्वीं जे राहिले ॥ आत्मस्वरें तृप्त जाले ॥ स्वरूपी

च समावले ॥ त्या कर्मेन लागती ॥ १७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ श्रद्धा आत्मस्वरूपीं भली
 वृत्तिरंगली विटेना ॥ १ ॥ आत्मलाभें जाला तृप्त ॥ भक्त्या सक्त भावार्थी ॥ २ ॥ स्वरू-
 पीं तुष्ट जालें मन ॥ जनविजन सारिखे ॥ ३ ॥ त्याला नसे हे खटपट ॥ तुक्या पेढ कोला-
 ची ॥ ४ ॥ १७ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ नैव तस्य कृतेनार्थो नाकृतेनेह कश्चन ॥ न चा-
 स्य सर्वभूतेषु कश्चिदर्थव्यपाश्रयः ॥ १८ ॥ ॥ सम ॥ ॥ कर्मी त्याला फळ न
 से अकर्मी प्रत्यवायही ॥ न ज्यास सर्वभूतीं हीं कांहीं फळ अपेक्षित ॥ १८ ॥ आर्या
 कार्ये अर्थे कार्ये अनर्थ जो यात्य जी च उभयांस ॥ सर्वां भूतीं पार्थानाहीं अर्थव्यपा-
 श्रये त्यास ॥ १८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ ताहि किये तें पुण्य नही बिन किंही नहि दोख
 ॥ ब्रह्मादिक सों का जनही आत्मही भयो मोख ॥ १८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ कर्मन के-
 लिया कांहीं ॥ परस्परें गुंतले नाही ॥ तैसें च सर्वभूतीं चें ठायीं ॥ फळेच्छान करी ॥ १८
 अभंग ॥ ॥ नसे फळ त्याच्या कर्मे ॥ अविश्रमे विरक्तु ॥ १ ॥ प्रत्यवाय उणें पणीं ॥
 हे तो काहाणी संपली ॥ २ ॥ न ज्यास सर्वभूतीं ॥ कांहीं प्रीति फळाची ॥ ३ ॥ इच्छा ना-
 हीं ह्मणे तुका ॥ तो नेटका मुक्त पै ॥ ४ ॥ १८ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तस्माद्गक्तः स

ततं कार्यं कर्म समाचर ॥ असक्तो त्याचरन्कर्म परमाप्नोति पूरुषः ॥ १९ ॥
 ॥ सम० ॥ ॥ या ला गि निष्काम सदा करावें कर्म ते करी ॥ निष्काम करितां कर्म पुरुष
 ब्रह्म पावतो ॥ १९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ या स्तव सक्त न होतां अवश्य जें कर्म त्या विना
 न रहा ॥ सक्त न होतां कर्मा करितां ब्रह्मा स पावतो न रहा ॥ १९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अ
 सक्त निरंतर कर म करु उक्त वेद के भाय ॥ असक्त कर म करिले त हे परम पुरुष को जा
 य ॥ १९ ॥ ओवी ॥ ॥ या कारणे निष्काम ॥ कर्म करावें सकाम ॥ निष्काम करावें
 काम ॥ तो ब्रह्मा मिळे ॥ १९ ॥ ॥ अभंग ॥ या ला गी वी रा पार्था ॥ कामी निष्काम
 अर्था ॥ सदा आपु ले परमार्था ॥ साधकाने पाहाणे ॥ १ ॥ करावें ते न सांडे कीं ॥ कर्म
 रेषाने टकी ॥ करी पार्थिवा बाकी ॥ झाडा वया पाशाची ॥ २ ॥ काम त्या गिल्या निष्का
 म ॥ पुरुष पावे परब्रह्म ॥ तुका ह्मणे वर्म ॥ रुटे के ले निर्मळ ॥ ३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥
 कर्मणो वहि संसिद्धि मा स्थिता जनकादयः ॥ लोक संग्रह मेवापि संपश्य
 न्कर्तुमर्हसि ॥ २० ॥ ॥ सम० ॥ कर्मच करितां सिद्धि पावले जनकादिक ॥ लो
 क संग्रह दृष्टीने त हीं कर्मा स योग्य तूं ॥ २० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जनकादिक ही क

७

गी०

मीं जाले ते सिद्ध पावले शर्म ॥ जन संग्रहा कडे ही पाहुनि पार्था करी सदा कर्म ॥ २० ॥ ॥
 दोहरा ॥ ॥ लहिसिद्धि जनकादिक हु किन्हे कर म समाज ॥ लोकरी त जो दे रि व के
 त म हुं करो जु काज ॥ २० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ विदेहादिक जन क बोलिले ॥ ते कर्म
 सिद्धा पावले ॥ ह्मणे नि श्रेष्ठ बोलिले ॥ या स्तव तूं कर्म करी ॥ २० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥
 कर्मच कविता सिद्धी ॥ प्राप्त श्रेष्ठा स निश्छि ॥ जनकादिक राज्या मधीं ॥ पूर्ण जा
 ले विदेही ॥ १ ॥ वैराग्य जालें पुरें ॥ आत्म तत्व कळे खरें ॥ तरीं लोक संग्रहारे ॥ या कर्मा
 सिन सांडुं ॥ २ ॥ तुका ह्मणे पार्था प्रती ॥ कर्म मार्गा ची पद्धती ॥ देव सांगे लोक स्थिती ॥
 आदि अंती पाळणे ॥ ३ ॥ २० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेत
 रोजनः ॥ सयत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ॥ २१ ॥ ॥ सम० ॥ की जें
 जें आचरे श्रेष्ठ ते ते इतर ही जन ॥ तो जो कां निर्णय करी वर्तती लोक ते रिती ॥ २१ ॥ ॥
 आर्या ॥ ॥ चालति जन त्या मार्गे घालिती जो श्रेष्ठ पांडवा धारा ॥ ते जें प्रमाण करिती
 वर्तति जन त्या धरोनि आधारा ॥ २१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बडे ज आचर हि करे सो इ
 माने आन ॥ ताहि मांग सब जग चले बडे करे ज परमान ॥ २१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जें

अ०

३

जे श्रेष्ठ वर्तती ॥ लोक तैसेंच आचरती ॥ जैसे ते प्रमाण करिती ॥ जन त्या मार्गे असे ॥
 २१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ जैसे आचरती श्रेष्ठ ॥ तो परनिष्ठ पडे मार्ग ॥ १ ॥ तैसेंच इत
 र लोक ॥ हा विवेक चाळिती ॥ २ ॥ श्रेष्ठ निर्णया सारिखें ॥ जग या सखें मनावें ॥ ३ ॥
 तुका ह्मणें सफल न्याय ॥ वेद राय सभेचा ॥ ४ ॥ २१ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ न मे पार्था
 स्तिकर्तव्यं त्रिषु लोकेषु किंचन ॥ नानवाप्तमवाप्तव्यं वर्त एव च कर्मणि ॥
 ॥ २२ ॥ ॥ सम ॥ ॥ पार्था मातेति हीं लोकीं नाहीं कर्तव्य कांहीही ॥ अवाप्त का
 मनिः कामत हीं कर्म च वर्ततों ॥ २२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ त्रिभुवनिकर्तव्याची मा
 द्या कांहीं मनीं न सेऊमी ॥ अप्राप्त पावयाची न सतांही वर्ततों च मो कर्मी ॥ दो
 मो कों कछु कर नो न हूति नों लोक में काज ॥ न कछु न लोह बे न कछु कर म कर तथा
 साज ॥ २२ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ त्रैलोक्याचे ठायीं ॥ पार्था मज करणें कांहीं नाहीं ॥ अ
 वाप्त पावणें नाहीं ॥ तरीं कर्म करीत से ॥ २२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ पार्था तूं माते पाहे ॥
 न से कांहीं हि संदेह ॥ पूर्ण रूप ब्रह्म देह ॥ जन सर्व ही जाणती ॥ १ ॥ न से कांहीं कर्तव्य
 ता ॥ किंवा फळ इच्छा चिंता ॥ तरीं या लोकीं आतां ॥ वागे जगा सारिखा ॥ २ ॥ अवाप्त

गी०

सर्व ही कामीं ॥ कामीं असो नि निष्कामी ॥ तुका ह्मणें तरि नामीं ॥ वर्तें कर्मीं निरत ॥ ३
 ॥ २२ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यदि त्द्यहं न वर्तेयं जातु कर्मण्यतंद्रितः ॥ मम व-
 र्त्मानु वर्तते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥ २३ ॥ ॥ सम ॥ ॥ जरीं कर्मीं न व
 र्तेमी कधीं ही यत्न पूर्वक ॥ मार्गानु रूप माझ्या हे वर्तती सर्व मानवा ॥ २३ ॥ आर्या
 जरि नीराल स होउनि कर्माच्या मीन चाल तों वाटे ॥ तरि सकळ हि जन माझ्या मार्गे ये
 ती मला असे वाटे ॥ २३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जो हम कर मन हि करी हो अलसी मी
 त ॥ ल्यो ही सब न रहुंग हे मरे माग कीरीत ॥ २३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जरीं कर्म मी न व
 र्तेवी ॥ तरीं कर्म बुडे स्वभावीं ॥ म्या आचरणूक करावी ॥ लोक तैसेंच करतील ॥
 ॥ २३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कर्मीं जरीं न वर्तेमी ॥ सखे राहे स्वात्म धामी ॥ यत्न पूर्व
 क करी नामी ॥ मार्ग योनी धर्माचा ॥ १ ॥ मग तैसी चरा हाटी ॥ पडे जग परी पाटी ॥ जो
 तो ह्मणेल देव हाटी ॥ नाहीं कर्मी वागला ॥ २ ॥ मग कां हो आपणास ॥ आश्रम ध-
 र्माचा सायास ॥ भक्षूं भक्षवे सुरस ॥ पेऊं अपेय पान जें ॥ ३ ॥ भक्त नाहीं देव नाहीं
 गुरु शिष्य नाम नाहीं ॥ राजा नाहीं प्रजा नाहीं ॥ ऐसा मार्ग पडेल ॥ ४ ॥ स्वर्ग न की मिथ्या

अ०

३

शब्द ॥ तथाशास्त्रतथावेद ॥ तुकाह्मणेकलिछंद ॥ मगसहजअनिवार ॥ ५॥ २३॥
 श्लोक ॥ उत्सीदेयुरिमेलोकानकुर्याकर्मचेदहम् ॥ संकरस्यचकर्ता
 स्यामुपहन्यामिमाः प्रजाः ॥ २४॥ सम ॥ भ्रष्टहोतीलहेलोकनकरीक
 र्ममीजरीं ॥ तेहीकरीअन्यधर्मेतहीयाभ्रष्टतीप्रजा ॥ २५॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ज
 रिमीनकरीकर्मातरिहेहोतीललोकउच्छिन्न ॥ तेव्हांप्रज्ञविनाशकसंकरकर्ताहि-
 मीपरिच्छिन्न ॥ २६॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जोहोकरमनहिकरोहोयसबनकोनास
 ॥ प्रगटाऊंसंकरतबेहनोप्रजायाआस ॥ २७॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मीकर्मजरीनक
 री ॥ संकरहोईलअवधारी ॥ लोकभ्रष्टतीयापरी ॥ तेकरणेमजनाही ॥ २८॥ ॥
 अभंग ॥ ॥ आधींचहेमायामय ॥ जगअनिवारहोय ॥ सांडोनियांस्वार्थन्याय
 ॥ भलतापंथस्वीकारी ॥ १॥ त्यांतआमुचीवर्तणुक ॥ जरींदेखतीन्युन्यक ॥ भ्रष्ट
 होतीमगअधिक ॥ पैंगाचिंताहेमनीं ॥ २॥ जरींकर्मानिवागेमी ॥ स्वेच्छाकरीनअ-
 न्यकामी ॥ तरींप्रजारक्षणनेमीं ॥ प्रभूऐसाहोईना ॥ ३॥ तुकाह्मणेधाकेऐसा ॥ देव-
 वागेसममाणसा ॥ आपणतारकतोसहसा ॥ येरबुडतांकळवळी ॥ ४॥ श्लोक

सक्ताः कर्मण्यविद्वांसो यथा कुर्वन्ति भारत ॥ कुर्याद्विद्वांस्तथाऽसक्तश्चि
 कर्षुर्लोकसंग्रहम् ॥ २५॥ ॥ सम ॥ ॥ कर्मफलार्थअज्ञानीजरींकरिति-
 भारता ॥ तींनिःकामकरीज्ञानीजोइच्छीलोकसंग्रह ॥ २६॥ ॥ आर्या ॥ ॥ अज्ञा-
 सक्तजसेकांअसतीकर्माचियामहाहाटी ॥ ज्ञानीसक्तनतैसापरिजनशिक्षार्थकर्म
 राहाटी ॥ २७॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मूरखजोकरमनकरेंकरिबहुप्रीतसभाय ॥ लो
 ककाजग्यानीकरेमनतासोनलगाय ॥ २८॥ ॥ ओवी ॥ ॥ हेलोकनेणतीका
 हीं ॥ वडिलासारिखेवर्ततीपाही ॥ ह्मणउनीश्रेष्ठीदोनींसोई ॥ लोकसंग्रहार्थधर्म-
 कीजे ॥ २९॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कर्मनेमितीविधीने ॥ सिद्धिजावयांसाधनें ॥ फळ
 प्राप्तिचासंधाने ॥ अज्ञानासआनंदु ॥ १॥ तैसेंअवघेंनाशीवंत ॥ ज्ञानीसिद्धातेंसंम
 त ॥ जाणतेजेजालेसंत ॥ तहींकर्मनयेसोडू ॥ २॥ लोकसंग्रहोभारता ॥ रक्षणेंहामा
 र्गआतां ॥ पूर्णसृष्टिचीयाहिता ॥ तुकाह्मणेकळवळे ॥ ३॥ २५॥ ॥ श्लोक ॥ ॥
 नबुद्धिभेदजनयेदज्ञानांकर्मसंगिनाम् ॥ जोषयेत्सर्वकर्माणि विद्वान्यु-
 क्तः समाचरन् ॥ २६॥ ॥ सम ॥ ॥ काम्यकर्मठअज्ञानाबुद्धिभेदकरून

ये ॥ करवावीं सर्व कर्म तत्त्वज्ञें युक्त जो स्वयें ॥ २६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जे अज्ञ कर्म
सक्त प्रज्ञा त्यांची कदान पर्त विजे ॥ युक्त प्रज्ञें आपण कर्मासिक रो नित्यासि वर्तवि
जे ॥ २६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ तिन कि बुद्धि भेद न तजे र हे कर्म लपटाय ॥ सावधान
ग्या निरहे मेले गात बनाय ॥ २६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ज्ञानी ये कचित्त हो उनी ॥ सर्व
कर्म उत्कृष्ट करोनी ॥ अज्ञानियां सकर्म आचरवा वेदादुनी ॥ ज्ञानी स्वयें ॥ २६ ॥
अभंग ॥ ॥ व्हावी कामना संपूर्ण ॥ काम्य हे तुच तूं जाण ॥ तैसेंच मग तूं साधन
॥ कर्म ठासे बोलिजे ॥ १ ॥ अज्ञान झोंबिन लें ॥ ऐसें दृष्टीने पाहिलें ॥ तन्हीं त्याचें अं
तर भलें ॥ भेदून ये सजानें ॥ २ ॥ जरीं तत्त्व वेत्ता जाला ॥ अथवा प्राप्त पुरुष भला ॥ त
न्हीं जनांच्या कर्मा ला ॥ तेज द्यावे ह्मणे तुका ॥ ३ ॥ २६ ॥ ॥ श्लोक ॥ प्रकृतेः
क्रियमाणानि गुणैः कर्माणि सर्वशः ॥ अहंकारविमूढात्मा कर्ताऽहमिति
मन्यते ॥ २७ ॥ सम ॥ ॥ कर्म सर्व प्रकृतिच्या करिजे ताति जीं गुणी ॥ अहंका
रें मूढ बुद्धी मी कर्ता मानितो असें ॥ २७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ प्रकृति गुणानु कर्म होती
ऐसें असो निहा मूढ ॥ मी कर्ता ह्मण उनियां अभिमानी व्यर्थ होत आरूढ ॥ २७ ॥ ॥

॥ दोहरा ॥ ॥ माया गुण करत हे सवे कर मय ह्मण ॥ अहंकार करी मूढ जे लेत आप
न को मान ॥ २७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ प्रकृति गुणाचें कार्य ॥ क्रिया निप जे गुण मय ॥
नेण त्या संतोष होय ॥ मी कर्ता मानी ॥ २७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कर्म सर्व प्रकृतीच्या
गुणीं रवेळची मायेचा ॥ सोडिलीं तीं ज्याच्या त्याच्या ॥ पुन्हा गळीं लागती ॥ १ ॥ जं
वरी देह संगु ॥ तं वन रुढे प्रसंगु ॥ उगा आग्रही उल्लंघु ॥ पाहातां येथें ना डेल ॥ २ ॥
अहंकारें मूढ बुद्धी ॥ ह्मणे माझी हे उपाधी ॥ तुका ह्मणे कधीं ॥ रुढे ऐसी दिसेना ॥
॥ ३ ॥ २७ ॥ ॥ श्लोक ॥ तत्त्ववित्तु महाबाहो गुणकर्मविभागयोः ॥ गु
णा गुणेषु वर्तते इति मत्वा न सज्जते ॥ २८ ॥ ॥ सम ॥ ॥ तत्त्वज्ञ गुण
कर्माच्या दोभागीं स्व अकर्तृता ॥ पाहे कीं स्व स्व विषयीं इंद्रिये हीं च वर्ततीं ॥ २८ ॥ ॥
आर्या ॥ ॥ गुण कर्म विभागीं तो तत्त्वज्ञान्यासि भेद साहीना ॥ गुण संधीत चि व
र्तति ऐसें जाणो निसक्त होईना ॥ २८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ गुण और कर म विभा
ग सों जानत तत्त्व ज्ञकोय ॥ बिंदि विरचयन सोलगी आप मग न नहि होय ॥ २८ ॥
ओवी ॥ ॥ प्रकृति गुण मोहिती ॥ मूर्ख फलीं आसक्त होती ॥ ते ज्ञानियांची यु-

की॥ इन्द्रियगुण॥ २८॥ ॥ अभंग॥ ॥ तत्त्वज्ञांगुणकर्माळा॥ भेदोन अकर्मा-
 ला॥ पाहेस्वस्वविषयाळा॥ इन्द्रियेही वर्तती॥ १॥ जाणिवेचेंतुझे अंग॥ महाबा-
 होप्रेमेचांग॥ वशावर्तीलक्ष्मीरंग॥ भाग्यपूर्णपांडवा॥ २॥ स्वकर्माचें पाळण॥ की-
 जेनको उत्थापन॥ तुकाबोलिलासाधन॥ तेचपाहेसर्वदा॥ ३॥ २८॥ **श्लोक**
 प्रकृतेर्गुणसंमूढाः सज्जंते गुणकर्मसु॥ तानकृत्स्नविदो मंदान्क-
 र्त्स्नविन्नविचालयेत्॥ २९॥ ॥ सम०॥ ॥ प्रकृतीच्या गुणी मूढां बंधी
 विषयेन्द्रियां॥ असर्वज्ञातयां मूढां सर्वज्ञेखवळूनये॥ २९॥ ॥ आर्या॥ ॥ प्रकृ-
 तिगुणें मोहित जे गुणकर्मीं सक्त मंद अज्ञानी॥ त्याचें मनास चालन न करावें जाण
 त्याहिसुज्ञानी॥ २९॥ ॥ दोहरा॥ ॥ मायागुणकरी मूढ जे रहे विषयलोलाय
 तामागते ग्यानितिन्हें देई न को भलाय॥ २९॥ ॥ ओवी॥ ॥ प्रकृतिचेशाकरी मा-
 या॥ विषयीं आसक्त होऊनियां॥ मूढगती पावोनियां॥ सूर्वांसिखवळूनये॥ २९॥
 अभंग॥ ॥ लागती प्रकृतिछंदीं॥ पडावया मोहो बंधीं॥ दृथा संसाराची मांदी॥ मे-
 ळविती पुष्कळ॥ १॥ गुणीं रिझले प्रकृतीचे॥ मूढां बंधीं विषयीं लाचे॥ ॥ अज्ञान-

पाहोनिकाचे॥ खवळूनये सर्वज्ञे॥ २॥ मोठें अहंकारी पाप॥ घेउनि मायेचें निजमाप
 ॥ उगाणीति विषयदाप॥ तुका त्यासीं दाविना॥ ३॥ २९॥ ॥ **श्लोक** ॥ मयि
 सर्वाणि कर्माणि सन्यस्याध्यात्मचेतसा॥ निराशी निर्ममो भूत्वा युध्यस्व
 विगतज्वरः॥ ३०॥ ॥ सम०॥ ॥ कर्मसमर्पणमज सर्व अध्यात्म बुद्धिने॥ दा-
 कूनि आशाममतासुखें हे करियुत्थतू॥ ॥ आर्या॥ ॥ अध्यात्मविचारे करि
 माझ्या दाई स्वकर्मसंन्यास॥ निमर्मनिष्कामरणीं निश्चळ होवोनि मारि सैन्यास॥ ३०॥
 दोहरा॥ ॥ चित्त अध्यात्म अनिकंकर मनमो मनराख॥ अहंकारममतात जे-
 जुद्धहि कूं अभिलाख॥ ३०॥ ॥ ओवी॥ ॥ सर्व कर्म मज अर्पी॥ चित्त आत्म-
 यातें समर्पी॥ उदास पणें वोपी॥ ऊढ युद्धासी॥ ३०॥ ॥ अभंग॥ ॥ कर्मका-
 य होईल जे॥ प्रकृतीच्या योग बीजे॥ तें तें ममरूपीं अर्पिजे॥ सर्वाध्यात्म मतीने॥ १॥
 दाकूनि ममता आशा॥ युद्धाकरीतूं वीरेशा॥ विगतताप माझी दशा॥ तुझ्या आं-
 गीं वाणेल॥ २॥ ऐकतांच तो बोल॥ आला पार्था आंगीं डोल॥ तुका ह्मणे फोल॥ जा-
 ला सर्व संशय॥ ३॥ ३०॥ ॥ **श्लोक** ॥ येमे मतमिदं नित्यमनुतिष्ठति

मानवाः॥ श्रद्धावंतोऽनसूयंतो मुच्यन्ते तेऽपि कर्मभिः॥ ३१॥ ॥ सम० ॥
 न दोष ठेवितां माझे हें नित्य मत मानव॥ भावे अनुष्ठिती ते ही कर्मापासूनि मूढता॥
 आर्या॥ ॥ ईर्ष्या गुनिपार्था ऐसे माझ्या मतीं न जे विदती॥ विश्वासी ते मान
 व कर्मापासो नि सर्वदा सुदती॥ ३१॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जिन तया मेर मतें श्रद्धा
 सो गहिलेत॥ तिन के जीय मे करम है करमत जे करि चेत॥ ३१॥ ॥ ओवी ॥
 हें माझे ज्ञान मत॥ न रहदयीं ठेवी अखंडित॥ निर्द्वंद्वकरी श्रद्धा युक्त॥ तो कर्मी
 विमुक्त असे॥ ३१॥ ॥ अभंग ॥ ॥ उपेक्षून गुण दोषादिलक्षण॥ निःप्रांज
 ळपण बोलिलों कीं॥ १॥ तैसेंच पाहावे हेंच अनुष्ठावे॥ सुखेंची सुटावे कर्म
 बंधें॥ २॥ मानव तराया दोष संव्हराया॥ केली नौ काव्हाया पैलं पार॥ ३॥ तु
 का ह्मणे जड नायक ती मूढ॥ पुढें हि दगड होउ निराहाती॥ ४॥ ३१॥ ॥ श्लोक
 ये त्वेतदभ्यसूयंतो नानुतिष्ठन्ति मे मतम्॥ सर्वज्ञानविमूढास्तान्
 विद्धि नष्टानचेतसः॥ ३२॥ ॥ सम० ॥ ॥ दोष आरोपुनी माझ्यायाम
 तान अनुष्ठिती॥ जाण सर्वा ज्ञान मार्गी बुद्धि भ्रष्ट विभूढते॥ ३२॥ आर्या

करुनी ईर्ष्या जिती जेया माझ्या सर्कीनाश॥ सर्वज्ञानविमूढ चिपावति ते जाण पात
 कीनाश॥ ३२॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जो मेरे मत हिको करत जु दोख लगाय॥ सो मूर-
 ख जानत नही हें अचेत के भाय॥ ३२॥ ॥ ओवी ॥ ॥ हें तुला सांगितले॥ ते
 न अनुष्ठितांता मस गुणी झाले॥ ज्ञानापासो निचे वले॥ महामूर्ख॥ ३२॥ अभंग
 अथवा कुटिळ द्वेष ठेवी रवळ॥ ज्यासि देहीं मळ अहंतेचा॥ १॥ हें मत सोडोनी दोष
 ही जोडोनी॥ आत्म मत मनीं अनुष्ठिती॥ २॥ त-हां ज्ञान मार्गी सर्वांच्या असंगी॥ बु
 द्धि भ्रंशे जगीं विमूढते॥ ३॥ तुका ह्मणे देवावरिष्ठ जाणावा॥ अद्देर करावा जेणे-
 त्याचा॥ ४॥ ३२॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ सदृशं चेष्टते स्वस्याः प्रकृतेर्ज्ञानवा
 नपि॥ प्रकृतिं यांति भूतानि विग्रहः किं करिष्यति॥ ३३॥ ॥ सम० ॥ ॥
 ज्ञानी हि पूर्वसंस्कारे वर्ते प्रकृतिसारिखा॥ भूतें वश प्रकृति ला करावें काय निग्रहें ३३
 आर्या॥ ॥ ज्ञानी ही वश केला प्रकृतीच्या तूं पहाउ पाधीन॥ प्रकृतीला वश भूते
 प्रकृतिस निग्रह करीन आधीन॥ ३३॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ ग्यानवंत ही करत है अ
 पनी प्रकृतिस मान॥ सब कोउ निज प्रकृतिस बरो के तेज अजान॥ ३३॥ ओवी

ज्ञानी अससीलजरी॥ प्रकृतिचेष्टाकरी॥ पंचभूतांते अवधारी॥ तयानिग्रहका
 य॥३३॥ ॥अभंग॥ ॥ज्ञानीपूर्णजालाशास्त्रेऊमजला॥ परीत्यालागलापू
 र्वसंगू॥१॥ प्रकृतीहेमिळे प्राचिन्नाच्याबळे॥ तैसीबुद्धिरेवेळेसाधूचीकी॥२॥ पंच
 भूतभववेगळेगोरव॥ देतीअनुभवक्षणक्षणा॥३॥ प्रकृतिस्वाधीनपडलीह
 णोन॥ निग्रहांअज्ञानह्मणेतुका॥४॥३३॥ ॥श्लोक॥ ॥इंद्रियस्येन्द्रिय-
 स्यार्थैरागद्वेषौव्यवस्थितौ॥ तयोर्नवशमागच्छेत्तौत्यस्यपरिपंथिनो
 ॥३४॥ ॥सम०॥ ॥गोडत्याविषयांप्रीतीवाइदीद्वेषइंद्रियां॥ रागद्वेषचिहे
 शत्रूवशाहोऊनयेतया॥३४॥ ॥आर्या॥ ॥ज्यात्याहिइंद्रियार्थैरागअणि
 द्वेषहेरिपूथोर॥ त्यालावशानचव्हावेहेदोषेमोक्षमार्गिचेचोर॥३४॥ ॥दोहरा
 ॥सबविंद्रियनकोबिखेंरागद्वेषजोहोय॥ तिनकेबसनरजानहिरहेअरिसमजो
 य॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥विषयकल्पनाबहुत॥ रागद्वेषांवर्तत॥ जेतेथेंहोतो
 आसक्त॥ विषयावशाहोऊनये॥३४॥ ॥अभंग॥ ॥पांचाविषयांचीगो-
 डाआत्मरूची॥ घेतीतैरागाचीवस्तीहोते॥१॥ वाईटपाहिलेंकेशेंउपेक्षिलें॥दे

षाचेंहेजालेंजन्मस्थान॥२॥ रागद्वेषदोनवैरीपुरातन॥ नव्हावेंस्वाधीनतुकाह्मणे
 ॥३॥३४॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रेयान्स्वधर्मोविगुणःपरधर्मात्स्वनुष्ठितात्॥
 स्वधर्मेनिधनंश्रेयःपरधर्मोभयावहः॥३५॥ ॥सम०॥ ॥बरास्वधर्मभ-
 लतापरधर्मब-याहुनी॥ स्वधर्मांमृत्युहीश्रेयपरधर्मकरीभय॥३५॥ ॥आर्या
 उत्तमपरधर्माहुनिविगुणहिनिजधर्मपुण्यदेथोर॥ निजधर्मांमरणबरेपरधर्मेनर
 कहोयतोघोर॥३५॥ ॥दोहरा॥ ॥नुनहोयजोनिजधरमपरतेंअधिकोमान
 ॥नीचभलीनिजधरममोपरधरमहिभयजान॥३५॥ ॥ओवी॥ ॥आपला
 धर्मअसोनी॥ परधर्मबरवामनींमानी॥ आपलाधर्मटाकूनी॥ परधर्मांभयअसे
 ॥३५॥ ॥अभंग॥ ॥भलताहीस्वधर्मयोनीसंभवकर्म॥ उत्तमेउत्तमअनु
 ष्ठिजे॥१॥ अगुणीजालीयादेतुमहाश्रेया॥ जैसीबाळामायालांसिजरी॥२॥ स्व
 धर्मांमिलेजेघेसरमासेजे॥ परधर्मारिझेवायांजाय॥३॥ वधूचेंकुरूपज्याचेंतयास
 रव॥ पराव्यासीविखहोऊंठाके॥४॥ तुकाह्मणेस्वधर्मकर्मचीवर्त्तीवें॥ परधर्मेपा-
 वावेंपतनालागी॥५॥३५॥ ॥श्लोक॥ ॥अर्जुनउवाच॥ अथके

नप्रयुक्तोऽयं पापंचरति पूरुषः ॥ अनिच्छन्नपि वाष्ण्येय बलादिव नियोजि-
तः ॥ ३६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ आतां कोणे प्रेरिला हा सांग जो पात कें करी ॥ बळें चियो
जिजे जैसा वाष्ण्येया इच्छिल्या विणे ॥ ३६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ पार्थ ह्मणे कोण न रेयो
जिय ला करित पाप वद बापा ॥ इच्छान सतां चिबरे प्रेरिय ला कीं करी ज सा पा पा ॥ ३६
दोहरा ॥ ॥ कहिये प्रेरें कोन कें पुरुख करत जु पाप ॥ या कों इच्छा नाहिनें कर मदे
त सताप ॥ ३६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ हा कोणी प्रेरिला प्राणी ॥ पाप आचरतो के दुनी
वाष्ण्येया इच्छिल्या वांचोनी ॥ बलात्कारें कोण करित से ॥ ३६ ॥ ॥ अभंग ॥
पार्थासि संदेह देवा पुसता हे ॥ आतां कोणें आहे पाठविला ॥ १ ॥ करितो पापासी सां
गावें आ ह्मणी ॥ बळें योजी ऐसी इच्छान सतां ॥ २ ॥ अनिछे आदळी दो पाचळ मोळी
॥ सांगे हेन वाळी वाष्ण्येयातूं ॥ ३ ॥ तुका ह्मणें म्हाहिताचा ऐकून ॥ बोलिला नंदन व
सुदेवाचा ॥ ४ ॥ ३६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ काम एष
क्रोध एष रजोगुणसमुद्भवः ॥ महाशनो महापाप्मा विद्ध्येनमिह वैरिणं
॥ ३७ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ काम हा क्रोध ही हाची जोर जो गुण संभव ॥ सदा अतृप्त जो

पापीया मार्गी शत्रु जाण हा ॥ २७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ कृष्ण ह्मणे पार्थाहार जो गुणोद्भव
चि काम हा क्रोध ॥ ग्रासक बहु पापी हा वैरी तूं जाण करुनियां शोध ॥ २७ ॥ दोहरा
यह ज काम और क्रोध है रजोगुणहितें होय ॥ कांहां हूं पूरन होइन हिं पापि कों अरी
जोय ॥ २७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ देव ह्मणे गा पार्था ॥ हे काम क्रोध वैरी जाण निष्ठांता
र जो गुणा पासो नि होत असतां ॥ निपजती पापातें ॥ ३७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अगा
धर्म भ्रात्या नीतीच्या जाण त्या ॥ काम क्रोधा सत्या दया नाही ॥ १ ॥ रजोगुणे वादत माचे नि
प्रौढ ॥ सत्व गुण मूढ केलें इहिं ॥ २ ॥ खाउनी आकल्प तृप्ति नेणे स्वल्प ॥ विवेका सी पा
प लाविती हे ॥ ३ ॥ ह्मणे निन्यायाचे मार्ग पाडायचे ॥ तुका ह्मणे यांचें कुशलत्व ॥ ४
॥ ३७ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ धूमेनाव्रियते वह्निर्यथादर्शो मलेन च ॥ यथोल्बे
नादृतो गर्भस्तथा तेनेदमावृतं मु ॥ ३८ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ वेष्टिजे तो धुरें अ
ग्नी आरि साना शिजे मळें ॥ बांधिजे गर्भ ही नाळें कामें हें वेष्टिलें तसें ॥ ३८ ॥ ॥
आर्या ॥ ॥ जैसा आदर्श मळें जरा युने गर्भवन्हि धूमानें ॥ वेष्टित तैसें पार्था आ
वरिलें हे समग्र कामानें ॥ ३८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अग्नि दक्यो ज्यो धूम सो दर्श-

णसैलकेभाय॥ गर्भतंतुजालसोंदक्योतागिनताहिभाय॥ ३८॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अ
 ग्रीसांकलाधूम्रबळे॥ दर्पणजैसामळे॥ गर्भवेष्टिलाजाळे॥ तैसाआत्माअज्ञानेक
 रूनी॥ ३८॥ ॥ अभंग ॥ ॥ विस्तुधुरेवेदेनवलहेमोटे॥ ऐकेत्याचेफांटेजन्म
 खळ॥ १॥ आरसामळानेंगर्भासीनाळानें॥ कींतवेवेश्यानंजिकीतैसा॥ २॥ चै
 तन्यासेजारीवस्तीनीरंतरी॥ अनिवारभारीह्मणेतुका॥ ३॥ ३८॥ ॥ श्लोक ॥
 आवृतज्ञानमेतेनज्ञानिनोनित्यवैरिणा॥ कामरूपेणकोंतयदुष्पूरेणान
 लेनच॥ ३९॥ ॥ सम० ॥ ॥ वेष्टिलेंज्ञानहेंकामेंज्ञात्याचेंनित्यशत्रुनं॥ जोना
 नाकामनारूपीजोकांदुर्भरअग्निवत्॥ ३९॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ज्ञात्याचानित्यरि
 पूहाकामज्ञानआवरीजाण॥ नह्मणेपुरेकधींहीपूर्णनव्हेहाकदातुझीआण॥ ३९
 दोहरा॥ ॥ ज्ञानिहोकोंग्यानइनवैरीरारव्योदापी॥ कामदुःसहयहअग्निहैसके
 नकोउपापी॥ ३९॥ ॥ ओवी ॥ ॥ तैसेंज्ञानझाकोळलेतेणें॥ ह्मणोनित्यानि
 याचानित्यवैरीमीह्मणे॥ कामरूपदेहदहन॥ दूरिकरूनित्यजिती॥ ३९॥ अभं
 ज्ञानजरींशुद्धहोतेंअसंबद्ध॥ वेष्टनप्रसिद्ध्याचेंह्मणुनी॥ १॥ नित्याविज्ञान्याच्या

हाचिसत्यवाचा॥ कामनारूपाचागोंधळुजो॥ २॥ अग्निवतभारीजयाचीदुधारी॥ तु
 काह्मणेमारीवैराग्यासी॥ ३॥ ३९॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ इंद्रियाणिमनोबुद्धिरस्याधि
 ष्ठानमुच्यते॥ एतैर्विमोहयत्येषज्ञानमावृत्यदेहिनम्॥ ४०॥ ॥ सम० ॥ ॥
 इंद्रियेमनबुद्धिहीकामाधिष्ठानबोलिजे॥ यांहीकरूनिहामोहीप्राण्यातेंज्ञानवेष्ट
 नी॥ ४०॥ ॥ आर्या ॥ ॥ इंद्रियमनबुद्धीशींआधिष्ठुनियांवसेसदादेही॥ ई
 हाकरोनियातेंआवरुनिज्ञानमोहवीदेही॥ ४०॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ इंद्रियमनऔ
 रबुद्धिहैएहियाकोंज्ञान॥ इनकरिकेनासतजुहैग्यानिहुकोग्यान॥ ४०॥ ओवी
 इंद्रियेआणिमनबुद्धी॥ यांसिकामअधिष्ठानआधीं॥ यांतेंभुलऊनित्रिशुल्यी॥ ज्ञा
 नलोपतसे॥ ४०॥ ॥ अभंग ॥ ॥ इंद्रियमनबुद्धिहीकामाधिष्ठानी॥ बोलिजे
 सज्ञानीतेंहीखरें॥ १॥ येणेंचिमोहितज्ञानहोतेंखरें॥ बुडालेनुद्धरेगर्वडोही॥ २॥
 विरहितअसावेंमगतेणेंबोलावें॥ ऐसेंनदिसावेंकायकरूं॥ ३॥ तुकाविदेहात्माके
 लायाअनंतें॥ आपुल्याउचितेंदयाळुवें॥ ४०॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तस्मात्त्वमिंद्रि
 याण्यादौनियम्यभरतर्षभ॥ पाप्मानं प्रजहित्येनंज्ञानविज्ञाननाशनम्॥ ४१॥

सम०॥ ॥ तस्मात्तूँद्रिये आधीं जिंको निभरतर्षभा ॥ मारीया पापिया कामाज
न विज्ञाननाशका ॥ ४१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ यास्तव इन्द्रियदमने विज्ञानज्ञाननाश
का आधीं ॥ पापीरिपुकामालामारुनियां मारिजे महा आधी ॥ ४१ ॥ दोहरा ॥ ॥
अर्जुन ताते पहिल ही तूँद्रियन को रोक ॥ हरत ग्यान विज्ञान सों जो यह पापी को रोक
॥ ४१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ या कारणे इन्द्रियादमना ॥ तूँनियमींगा अर्जुना ॥ जाको
निपापकामना ॥ ज्ञानविज्ञानाहित असे ॥ ४१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तस्मात्तूँद्रि
ये जे कां दशविध ॥ आहे त्या बुध अधिकारी ॥ १ ॥ भरतर्षभा जय घेता या पासुनी
॥ कामाच्या भुवनीं अग्नीपेटे ॥ २ ॥ ज्ञाननाश पुढे विज्ञानान ठेवी ॥ त्या सत्तुरवी-
तुका ह्मणे ॥ ३ ॥ ४१ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ इन्द्रियाणि पराण्याहुरिन्द्रियेभ्यः परं म-
नः ॥ मनसस्तु परा बुद्धिर्यो बुद्धेः परतस्तसः ॥ ४२ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ स्थूलापुढे
इन्द्रिये हीं मन त्या ही पलीकडे ॥ मना पलीकडे बुद्धी आत्मा तो ती पलीकडे ॥ ४२ ॥ ॥
आर्या ॥ ॥ इन्द्रियगण हा पर तो त्या हुनि मन त्या हुनी मती परती ॥ ती हुनि आत्मा पर तो
नाही उत्कृष्टता त्या परती ॥ ४२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ इन्द्रियन सब ते परे तिनके परम

न जोय ॥ मन ते परे ज बुद्धि हे तापें पर आतम जोय ॥ ४२ ॥ ॥ ओवी ॥ इन्द्रियां
त श्रेष्ठ मन ॥ मना हुनि पर बुद्धि जाण ॥ बुद्धि पलीकडे आत्मा जाण ॥ ऐसी गती ॥ ४२
अभंग ॥ ॥ स्थूलापुढे करणे वागती हे पार्थी ॥ मन पैल पंथा त्या चिये ॥ १ ॥ म-
ना पलीकडे बुद्धिची तिकडे ॥ आत्मा तो निवडे त्या परता ॥ २ ॥ साक्षी होवो नीयां लि-
पन व्हे कर्मा ॥ आतुलीया चर्मा शिरो वीरा ॥ ३ ॥ तुका ह्मणे देव रुपा वंतरवरा ॥ वरी उ-
जग रादशा आली ॥ ४ ॥ ४२ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ एवं बुद्धेः परं बुद्ध्वा संस्तभ्या
त्मानमात्मना ॥ जहि शत्रुं महाबाहो कामरूपं दुरासदम् ॥ ४३ ॥ ॥
सम० ॥ ॥ तिणे असा ती परता जाणोनी थांब रुनितो ॥ मारी शत्रु महाबाहो का-
मरूपी अजिंक्य जो ॥ ४३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ एवं बुद्धि परा ते जाणुनि मति ने मना
महाबाहो ॥ नियमुनि निजरिपुकामा मारी जय वंत तूं महाबाहो ॥ ४३ ॥ ॥
दोहरा ॥ ॥ आतम लखु बुद्धि ते परे मन को करि बसमाह ॥ कामरूप आरी दुःस-
ह है मारि डारो न रनाह ॥ ४३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ बुद्धी ने परमात्मा जाण ॥ आणि
आत्मा स्थिर करून ॥ वैराग्य अग्नि ने जाळुन ॥ काम अजिंक्य जिंती ॥ ४३ ॥ ॥

अभंग॥ ॥तिने असे तिसी परता आपण॥ जाणे वरिखुण हेचि पार्थ॥१॥ जा-
 णोनि थांबवीतीसी मनापासी॥ शक्तिचैतन्यासी जवमिळें॥ परिसामर्थ्याची उठा
 वणीकरी॥ हा शत्रुसंहारी कामरूप॥३॥ महाबाहो नाम तशिं साच वाटे॥ अजिं
 क्यनीवटे तुका ह्मणे॥४॥४३॥ ॥इति श्रीमद्भगवद्गीतायां योगशास्त्रे श्रीकृ-
 णार्जुनसंवादे कर्मयोगो नाम तृतीयोऽध्यायः॥३॥ ॥श्लोक वामनी॥
 इति टीका समश्लोकी अध्याय तिसः स्यादवरी॥ श्रीपार्थसारथी कर्ता जीवामन-
 मनोरथी॥३॥ ॥इति गीतार्थबोधिण्यां श्रीमद्भगवद्गीताटीकायां तृतीयोऽ-
 ध्यायः॥३॥ ॥४॥ ॥४॥ ॥४॥ ॥४॥